

**CONSILIUL EUROPEI**

[Logo]

CCPE (2017)2Final

Strasbourg, 30 noiembrie 2017

**CONSILIUL CONSULTATIV AL PROCURORILOR EUROPENI (CCPE)**

**Avizul CCPE nr. 12 (2017)**

**asupra**

**"Rolului procurorilor în privința drepturilor  
victimelor și martorilor în procedurile penale"**

**1. Introducere: scopul și domeniul de aplicare al avizului**

1. Consiliul Consultativ al Procurorilor Europeni (CCPE) a fost înființat în 2005 de către Comitetul de Miniștri al Consiliului European, care i-a fixat ca sarcină mai ales formularea, între altele, de avize cu privire la aspectele legate de aplicarea Recomandării (2000)19 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la rolul Ministerului public în sistemul justiției penale.

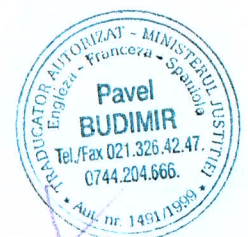
2. În 2017, Comitetul de Miniștri a însărcinat CCPE să adopte un aviz în atenția sa referitor la rolul procurorilor în privința drepturilor victimelor și martorilor în procedurile penale. CCPE a elaborat prezentul aviz pe baza răspunsurilor la chestionar primite de la 31 de state membre<sup>1</sup>.

3. Obiectul acestui Aviz este de a stabili modul în care procurorii își pot îndeplini atribuțiile la cel mai înalt nivel posibil de calitate și eficiență, mai ales atunci când este vorba de protecția drepturilor victimelor și martorilor implicați în infracțiuni. Avizul subliniază în special rolul procurorilor în protejarea acestor persoane atunci când ele sunt vulnerabile, în diferitele etape ale procedurii penale și în cursul executării sentințelor pronunțate, în măsura în care victimele și martorii pot fi, vulnerabili și în această ultimă fază, ba chiar și ulterior acesteia.

4. CCPE precizează că în statele membre în care Ministerul public îndeplinește funcții care nu țin de justiția penală, principiile și recomandările prezentului Aviz se aplică *mutatis mutandis* acestor funcții.

<sup>1</sup> A se vedea documentul CCPE (2017)1 sau [http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/ccpe/opinions/Travaux/Travaux\\_12\\_fr.asp](http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/ccpe/opinions/Travaux/Travaux_12_fr.asp).

27 DEC. 2017



5. Ministerele publice ale statelor membre ale Consiliului Europei au structuri juridice și organizaționale variate care au, totuși, puncte comune. De exemplu, nu toate Ministerele publice au funcții de cercetare penală. Din acest motiv, unele dintre elementele abordate în prezentul Aviz nu se aplică tuturor statelor membre. Cu toate acestea, procurorii din toate statele membre ar trebui să acorde atenție specială protecției drepturilor victimelor și martorilor în procedurile penale și ar trebui să acționeze cu respectarea strictă a legii și a drepturilor omului.

6. Prezentul Aviz recunoaște importanța Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (denumită în continuare "CEDOLF"), precum și jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare "CEDO"). Totodată, el a luat în considerare mai multe Convenții<sup>2</sup> și alte instrumente ale Consiliului Europei în materie penală, între care Rezoluția (77)27 privind despăgubirea victimelor infracțiunilor penale, Recomandarea R(85)11 privind poziția victimei în cadrul dreptului penal și al procedurii penale, Recomandarea R(87)21 privind asistența victimelor și prevenirea victimizării, Recomandarea Rec(2005)9 privind protecția martorilor și a colaboratorilor justiției, Liniile Directoare privind protecția victimelor terorismului (2005), Recomandarea Rec(2006)8 privind asistența acordată victimelor infracțiunilor și Recomandarea Rec(2012)11 a Comitetului de Miniștri privind rolul Ministerului public în afara sistemului justiției penale. Prezentul Aviz se bazează, de asemenea, pe cea mai mare parte a avizelor anterioare ale CCPE<sup>3</sup>.

7. CCPE a luat, de asemenea, în considerare documentele relevante ale Națiunilor Unite<sup>4</sup>, precum și Normele de responsabilitate profesională și Declarația drepturilor și obligațiilor esențiale ale procurorilor și organelor de urmărire, adoptate în 1999 de către Asociația Internațională a Procurorilor (AIP).

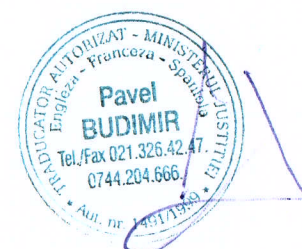
## 2. Definiții

8. În sensul prezentului Aviz, "victima" este o persoană care, în urma unei infracțiuni penale, a suferit un prejudiciu, direct sau indirect, fizic, psihologic, social, economic sau orice altă atingere. Prezentul Aviz nu exclude persoanele juridice care se pot prevala de dispozițiile prezentului Aviz. "Martor" este o persoană, indiferent de statutul său în

<sup>2</sup> A se vedea lista convențiilor din notele de subsol 20 și 21.

<sup>3</sup> A se vedea, în special, Avizul nr. 1 (2007) privind modalitățile de îmbunătățire a cooperării internaționale în domeniul penal, Avizul nr. 5 (2010) privind Ministerul public și justiția pentru minori, Avizul nr. 8 (2013) privind relațiile dintre procurori și mass-media, Avizul nr. 9 (2014) privind normele și principiile europene aplicabile procurorilor care include "Carta de la Roma", Avizul nr. 10 (2015) privind rolul procurorilor în ancheta penală și Avizul nr. 11 (2016) privind calitatea și eficacitatea activității procurorilor, inclusiv în combaterea terorismului și a criminalității grave și organizate.

<sup>4</sup> A se vedea, în special, Declarația principiilor fundamentale ale justiției privind victimele infracțiunilor și victimele abuzului de putere, aprobată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite în 1985, Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate (2000) și Protocolul adițional din 2003 la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special de femei și copii, statutul și rolul procurorilor: un Oficiu al Națiunilor Unite împotriva drogurilor și criminalității și Ghidul Asociației internaționale a procurorilor (2014).



dreptul procedural, care dispune de informații relevante referitoare la divulgarea, sesizarea sau la stabilirea și evaluarea faptelor care fac obiectul unei investigații și a unei proceduri judiciare.

9. Chiar dacă victima unei infracțiuni penale nu este neapărat parte la procedură, ea joacă un rol esențial în procedura penală. Victimele pot, de asemenea, acționa în calitate de martori și, prin urmare, ar trebui să fie tratate ca atare, dacă în legislația națională nu este prevăzut un regim procedural specific pentru victime.

10. În sensul prezentului Aviz, persoanele vulnerabile, fie că sunt victime sau martori, sunt persoane care, datorită vârstei lor (copii, vârstnici), a situației lor, a gradului lor de maturitate sau a unui handicap (fizic sau mental) prezintă un risc mai mare de prejudicii (fizice sau psihologice) decât celelalte. Victimele torturii sau ale tratamentului inuman sau degradant sunt deosebit de vulnerabile și merită o atenție deosebită din partea procurorilor.

11. Când Avizul face referire la autoritățile de urmărire penală, acestea, în funcție de statele membre, pot include poliția, agențiile de investigare, forțele de securitate, procurorii sau parchetele în cadrul competențelor lor respective.

### **3. Drepturile victimelor și martorilor și măsuri de protecție**

12. Oricine persoană, victimă și/sau martor, a unei infracțiuni poate suferi un prejudiciu fizic, psihologic, social, economic sau de altă natură și, uneori, riscă să nu se recupereze niciodată complet. Aceste prejudicii îi pot afecta, de asemenea, direct sau indirect, pe cei apropiați acesteia.

13. Pentru a respecta demnitatea umană a victimelor și/sau martorilor și a le garanta siguranța, sistemele justiției penale ar trebui să dispună de o serie de drepturi și măsuri de protecție pentru aceștia, măsuri care ar trebui respectate de către toți actorii implicați în procedura penală.

14. Astfel de măsuri ar putea contribui, de asemenea, la asigurarea unui nivel mai bun de cooperare a victimelor și martorilor, dacă aceștia se consideră protejați în mod corect. Pe de altă parte, este esențial să se vegheze ca victimele și martorii, mai ales dacă sunt vulnerabili, să beneficieze de sprijin, de consiliere și de susținere adecvate.

15. Victimele ar trebui informate cu privire la toate drepturile și obligațiile lor de reprezentare și participare și ar trebui să aibă răspuns rapid la nevoile lor, de exemplu, printr-un acces la măsurile de protecție și reparație a prejudiciilor suferite. De asemenea, este important ca sistemul de justiție penală să ofere soluții pentru evitarea victimizării secundare (a se vedea paragrafele 32-38 de mai jos).

16. Există regimuri speciale de protecție care pot fi necesare persoanelor deosebit de vulnerabile. În astfel de cazuri, în general, victimele și martorii ar trebui să primească un tratament echitabil și demn din partea autorităților de urmărire penală, pe baza principiului egalității de tratament.



17. Drepturile victimelor și ale martorilor pot varia în funcție de stadiul procedurii penale în care sunt implicate/ți. În ceea ce privește depunerea plângerii referitoare la o infracțiune, orice victimă a unei infracțiuni penale are dreptul<sup>5</sup> de a o aduce la cunoștința autorităților competente și de a fi informată (încă de la primul contact cu poliția sau cu autoritatea de urmărire și într-o limbă pe care o înțelege) despre:

- procedurile de depunere a plângerii;
- drepturile sale în timpul procedurii de audiere;
- disponibilitatea unei asistențe judiciare, a unei asistențe și consultanțe juridice;
- posibilitatea, după caz, a solicitării de despăgubiri (pentru prejudicii psihologice și/sau economice);
- posibilitatea, după caz, a rambursării costurilor și cheltuielilor legate de proces și alte costuri implicate.

18. Victima are, de asemenea, dreptul de a solicita și de a primi informații, în conformitate cu legea, privind:

- progresul procedurii, colectarea de probe și decizia procurorului de a începe (și pentru ce capete de acuzare) urmărirea penală sau de a propune măsuri alternative la urmărirea penală și a motivelor acestor decizii;
- locul și data procesului, dreptul său de a participa la proces și de a fi audiată acolo, precum și de a fi reprezentată, conform legii, de un avocat, de a avea acces la dosare și la înregistrări și de a utiliza căi de atac;
- măsurile de protecție care pot fi adoptate în legătură cu ea, mai ales privind păstrarea anonimatului ei, a secretului privind datele ei cu caracter personal și a securității ei, în funcție de natura infracțiunii sau circumstanțele cazului;
- disponibilitatea asistenței sociale, medicale și de altă natură (de exemplu, servicii specifice de ajutor pentru victime, centre de sănătate, centre de adăpost) de care ar putea beneficia;
- modificări ale termenului de detenție a persoanei condamnate și ale datei posibilei ei eliberări;
- mecanismele regionale și internaționale de revendicare individuală sau colectivă și mijloacele de accedea la acestea.

19. În acest context, ar putea fi prevăzut(e):

- participarea de experți la audiere, cum ar fi psihologi, medici sau alți experți, pentru a ajuta procurorii, autoritățile de aplicare a legii sau tribunalul (de exemplu, în caz de agresiune sexuală, de violență în familie, trafic de ființe umane, pornografie infantilă);
- intervenția unităților specializate și a unui personal cu experiență, special instruit pentru a participa la audieri și examinări;
- recurgerea, când e cazul, la agenți de același sex cu victima, în special pentru anumite tipuri de infracțiuni (de exemplu, în cazuri de agresiune sexuală sau

<sup>5</sup> În unele state, un astfel de raport poate fi privit ca o datorie



atingeri aduse libertății sexuale, de violență în familie), pentru a participa la audieri sau examinări;

- programe naționale specifice de protecție a martorilor;
- măsuri de evitare a contactului cu învinuitul sau de multiplicare a audierilor victimei, dacă acest lucru nu este strict necesar, pentru a evita victimizarea secundară;
- asigurarea de condiții speciale pentru depoziii (de exemplu, locuri adaptate copiilor, săli de așteptare securizate, spații speciale în tribunale sau în afara acestora, audieri în afara programului de lucru, folosirea de oglinzi transparente, înregistrări video și audio, mărturii ale victimelor prin televiziune cu circuit închis sau un link către un video în direct, cu o distorsionare a chipului sau a vocii prin mijloace tehnice, atunci când este cazul).

Trebuie de asemenea informate victimele și, după caz, și martorii despre eliberarea sau evadarea acuzatului și/sau a persoanei condamnate, mai ales când împrejurările sunt deosebit de grave.

#### 4. Rolul procurorilor în protejarea drepturilor victimelor și martorilor

21. În multe state membre, rolul procurorilor în protecția drepturilor victimelor și ale martorilor sunt definite prin lege; dar el poate fi, de asemenea, rezultatul tradițiilor juridice, a politicilor parchetului sau a regulilor deontologice<sup>6</sup>. Procurorilor le revine sarcina de a respecta normele de conduită profesională definite în acest cadru.

22. Procurorii trebuie să trateze întotdeauna victimele și martorii în mod respectuos, nediscriminator și imparțial, ținând în mod corespunzător cont de situația personală a acestora.

23. Procurorii ar trebui să își îndeplinească sarcinile într-o manieră umană, inclusiv față de victime și martori, mai ales când aceștia sunt vulnerabili.

24. Procurorii ar trebui să țină seama în mod corespunzător de interesele legitime ale martorilor precum și de punctele de vedere și preocupările victimelor, atunci când interesele personale ale acestora sunt amenințate. Ar trebui să promoveze sau să ia măsuri pentru a se asigura că victimele și martorii sunt informați atât despre drepturile și îndatoririle lor, cât și despre evoluția procedurii penale.

25. În toate etapele procedurii, procurorii ar trebui să se străduiască să protejeze demnitatea, viața privată și de familie și securitatea personală a victimelor și a martorilor și să le asigure drepturile procedurale, inclusiv dreptul la informare și, acolo unde este cazul, dreptul victimelor la asistență juridică și la reparații.

<sup>6</sup> A se vedea de asemenea Recomandarea (2000)19, paragrafele 32 și 33

32. Ministerul public trebuie să țină seama de interesele martorilor, în special să ia sau să promoveze măsuri pentru protejarea integrității fizice și a vieții private, sau să se asigure că acestea au fost luate.

33. Ministerul public trebuie să țină seama în mod corespunzător de opinia și preocupările victimelor atunci când interesele lor personale au fost afectate și să vegheze ca victimele să fie informate cu privire la drepturile lor și la evoluția procedurii, sau să favorizeze transmiterea acestor informații.



26. În conformitate cu sistemele juridice naționale, rolul protecției drepturilor victimelor și martorilor poate fi asumat în cooperare cu organele de urmărire penală și instanțele, sau prin recurgerea la acestea.

27. Procurorii ar trebui să ceară victimelor și martorilor să participe la proces imediat ce mărturia lor devine esențială pentru urmărirea penală și pentru apărare sau dacă este cerută de lege. Având în vedere importanța mărturiei victimelor/martorilor, statele membre ar trebui să instituie mecanisme legislative și instituționale pentru audierea lor, permițându-le să se exprime liber și în deplină siguranță.

28. Potrivit CEDO, într-o procedură penală drepturile la apărare pot fi luate în considerare în scopul protejării unui martor/victimă, mai ales cel privind respectarea vieții private a acestuia. Prin urmare, anumite măsuri pot fi luate în mod specific pentru protecția martorului/victimei<sup>7</sup>.

29. Măsurile de protecție specială sunt mecanisme care garantează integritatea fizică și psihologică a victimelor/martorilor precum și, după caz, a membrilor familiei lor și inviolabilitatea bunurilor acestora.

30. În acest context, în caz de nevoie, ar fi necesar să se ofere victimelor/martorilor înainte, pe durata sau la terminarea depoziției lor, măsuri de protecție speciale, pentru a se elimina preocupările pe care aceștia le pot avea pentru viața, sănătatea sau bunurile lor sau cele ale membrilor familiilor lor.

31. Procurorii, poliția și alți agenți de urmărire penală ar trebui să poată aplica măsuri de protecție specială, în funcție de circumstanțele cauzei și ținând cont de amenințările la viața, sănătatea și proprietatea victimelor/martorilor sau a membrilor familiilor acestora.

### **Evitarea victimizării secundare**

32. Victimizarea secundară constituie un prejudiciu care nu este cauzat direct de către de acuzat, ci care decurge din acțiunile autorităților de urmărire penală sau judiciare cu impact asupra victimei. Procurorii ar trebui să încerce să evite o astfel de victimizare secundară rezultată din propriile lor acțiuni.

33. Anumite tipuri de victime, în special victimele violenței domestice, agresiunii sexuale, traficului de ființe umane, actelor de terorism sau imigrației ilegale pot îndeplini condițiile pentru a primi un statut special, acela de victime deosebit de vulnerabile, având în vedere violențele sau amenințările cu violența împotriva lor, precum și a riscului de victimizare secundară.

34. O abordare neprofesională din partea procurorilor, a poliției, a procuraturii sau a altor autorități de urmărire sau judiciare pot, de asemenea, duce la o victimizare secundară. Neînțelegerea situației speciale a victimei îi poate produce acesteia un

---

<sup>7</sup> A se vedea hotărârea CEDO în cauza *S.N. contra Suediei*.



sentiment de izolare, incertitudine și o poate face să piardă încrederea în sistemul justiției penale.

35. Investigațiile și urmărirea neprofesională, lente sau întârziate, pot duce la pierderea ireparabilă a probelor, pot fi contrare cerinței conform căreia cauza trebuie soluționată într-un termen rezonabil și, oricum, înainte de prescrierea faptei.

36. Pentru anumite tipuri de activități infracționale (de exemplu, violență în familie, agresiune sexuală, trafic de ființe umane, terorism, imigrație ilegală), procurorii trebuie să fie capabili să se specializeze, să dobândească noțiuni de psihologie judiciară și să beneficieze de o formare profesională adecvată care să le permită să rezolve astfel de cazuri rapid și dispunând de competențele necesare.

37. Atunci când o a doua audiere a victimelor vulnerabile nu este posibilă, oportună sau esențială, ar trebui folosită o înregistrare audio sau video, sub rezerva respectării principiului contradictorialității.

38. Pentru a evita victimizarea secundară, copiii mici și alte persoane vulnerabile ar trebui audiate în lipsa acuzatului, în spații special amenajate, prin înregistrare audio și video sau prin videoconferință. Cu respectarea principiului contradictorialității, aceste înregistrări ar trebui folosite ca probe în cursul procedurilor penale<sup>8</sup>, pentru a evita noi audieri inutile.

### ***Atenția acordată victimelor specifice (de exemplu ale terorismului, traficului de ființe umane, violenței în familie, agresiunii sexuale)***

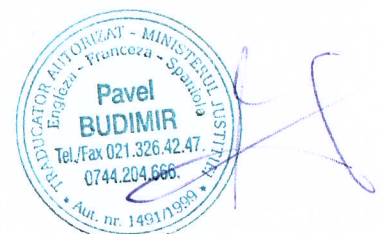
39. Deși toate victimele infracțiunilor penale merită atenția poliției și a autorităților de urmărire și judiciare, unele trebuie să beneficieze de un regim special, din cauza naturii speciale a traumei sau a gravității infracțiunii căreia i-au căzut victimă.

40. Procurorii, în cadrul competențelor lor, ar trebui să acorde atenție mai ales următoarelor aspecte:

- să realizeze audierea cât mai curând posibil, astfel încât aceasta să poată fi utilizată ulterior ca probă în procedurile judiciare;
- să inițieze fără întârziere urmărirea penală și să monitorizeze în mod adecvat rezultatele acesteia;
- să evite repetarea inutilă a mărturiei;
- să desemneze, după caz, un tutore pentru copiii care participă la procedură;
- să solicite opinia experților și să formuleze în mod corespunzător întrebările către aceștia.

### ***Violențe în familie și agresiuni sexuale***

<sup>8</sup> A se vedea articolele 23 și 24 din Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 care stabilește standardele minime privind drepturile, sprijinul și protecția victimelor infracțiunilor - Dreptul la protecție a victimelor care au nevoie de protecție specifică în timpul procedurii penale. A se vedea și Liniile directoare ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind o justiție adaptată copiilor (2010).



41. Violențele domestice sunt adesea caracterizate prin atacuri repetate pe o perioadă lungă de timp, agresivitate agravantă a autorului lor, interdependență emoțională între autor și victima sa, și prin caracterul lor secret (au loc în majoritatea cazurilor în intimitatea victimei). Foarte des, victimele nu doresc să coopereze cu autoritățile de urmărire penală, deoarece depind de autorul violențelor în plan material și psihologic, pentru că sunt timide sau pentru că speră că autorul violențelor se va schimba. Victimele pot dori, uneori, să minimalizeze gravitatea actelor comise de acuzat, refuză să depună mărturie, revin asupra depozițiilor inițiale și iau vina asupra lor. Atunci când victimele se decid să depună mărturie, ele oferă în principiu un maxim de informații imediat după un incident (foarte des după ultima agresiune și cea mai gravă; uneori, totuși, după prima agresiune, atunci când este vorba despre un copil).

42. Procurorii, în cadrul competențelor<sup>9</sup> lor, ar trebui să vizeze depistarea precoce a acestor cazuri și să acorde atenție mai ales următoarelor aspecte:

- să distingă diferitele evenimente implicate în violențele domestice;
- să încadreze juridic în mod corespunzător actul care conduce la violență domestică; în acest sens, să nu se concentreze doar asupra ultimei agresiuni - cea care a determinat victima să depună plângerea, ci să aibă în vedere și incidentele penale anterioare (actele din trecut riscă să fie încadrate în mod diferit sau ca infracțiuni mai puțin grave).

43. Violența în interiorul familiei fiind adesea un fenomen infracțional puțin vizibil, ea cere din partea anchetatorilor și procurorilor ca aceștia să asculte cu atenție victimele pentru a detecta cât mai repede posibil abuzurile și pentru a opri comportamentele violente în acest context. De asemenea, este recomandabil ca audierile să fie încadrate de toate măsurile de precauție legale necesare pentru acest tip de infracțiuni. Totodată, este important să se coopereze cu organismele și instituțiile publice și private care pot oferi asistență victimelor violenței domestice.

44. Pentru a evita consecințele dăunătoare asupra vieții de zi cu zi a victimei, este necesar să se aibă în vedere, în special și acolo unde este cazul, ca soțul violent să fie cel care părăsește familia și nu victima, ca acesta să fie obligat să nu se apropie de familie și ca victima să poată beneficia de tehnologii moderne, de exemplu un telefon care îi permite să avertizeze autoritățile competente în caz de pericol iminent.

45. Este esențial ca procurorii, poliția și celelalte autorități de urmărire penală să primească și să asculte victima agresiunilor sexuale cu o atenție specială, mai ales dacă victima este un copil sau o persoană cu tulburări mintale.

### *Traficul de ființe umane*

46. Traficul de ființe umane este un fenomen infracțional care are forme diferite, cum ar fi: traficul de imigranți, exploatarea sexuală sau munca forțată<sup>10</sup>. Victimele sunt adesea

<sup>9</sup> Vezi mai ales Recomandarea Rec(2002)5 a Comitetului Miniștrilor către Statele membre privind protecția femeilor împotriva violenței.

<sup>10</sup> Unii termeni - sclavie, servitute, muncă forțată - se pot găsi în jurisprudența CEDO bazată pe articolul 4 al Convenției. Acești termeni ar trebui să aibă o definiție precisă, dar flexibilă, pentru a se adapta





persoane vulnerabile, preocupate de consecințele infracțiunii săvârșite și de evitarea represaliilor făcute de făptuitori. Prin urmare, este important ca procurorii, poliția sau celelalte organe de urmărire penală și judiciare să le ajute să beneficieze de sprijinul necesar pentru a le proteja și a le scoate din mediul lor infracțional.

47. Astfel, autoritățile interesate trebuie să acorde atenție deosebită următoarelor aspecte:

- investigării efective a cazului;
- identificării timpurii a victimelor sau potențialelor victime ale traficului de ființe umane;
- încadrării corecte a actului constitutiv de trafic de ființe umane și evitarea încadrării ca altă infracțiune, în special mai puțin gravă;
- protecției concrete și eficiente a drepturilor victimelor sau potențialelor victime ale traficului de ființe umane;
- sporirii atenției asupra a noi forme de trafic, cum ar fi căsătoria timpurie și / sau a căsătoriilor forțate și aranjate sau de constrângere a victimelor, în special copii, de a cerși sau de a comite infracțiuni;
- stabilirii, la nevoie, a legăturii necesare dintre traficul de ființe umane și activitățile infracționale legate de migrația ilegală;
- aplicării victimelor traficului de ființe umane a principiului ne-sanționării<sup>11</sup>, atunci când acest lucru e posibil.

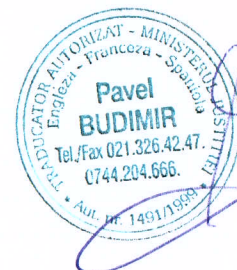
48. În contextul migrației ilegale în care viața și sănătatea migranților sunt adesea puse în pericol, procurorii, poliția și celelalte autorități de urmărire ar trebui să acorde o atenție deosebită următoarelor aspecte:

- detectarea posibilelor legături între migrația ilegală și traficul de ființe umane și posibila creștere a numărului de cazuri de trafic care implică migranți;
- identificarea contrabandișilor și a rețelelor acestora;
- detectarea infracțiunilor legate de migrația ilegală, cum ar fi falsificarea de documente (cărți de identitate, vize, permise de ședere, înregistrarea ca solicitant de azil) și stabilirea legăturii dintre contrabandiști și alte activități criminale (trafic de ființe umane, trafic de droguri, infracțiuni împotriva bunurilor);
- monitorizarea rețelelor sociale (anunțuri de serviciu, recrutarea de șoferi, informații cu privire la modificarea rutelor de migrație, situația în țările de destinație, anunțuri de tipul "căutăm pasageri");
- concentrarea asupra copiilor neînsoțiți și asupra altor persoane izolate: situația lor vulnerabilă face din ele victime mai susceptibile pentru traficul de ființe umane;

---

diverselor circumstanțe. Fiind vorba de aspecte procedurale, articolul 4 impune statelor părți obligații pozitive de a urmări și de a pedepsi în mod eficient autorii de infracțiuni ca reduce o persoană la sclavie sau servitute sau care o obligă la muncă forțată; există o obligație procedurală de investigare eficientă a cazurilor de trafic de persoane comise pe teritoriul statului. Pentru a fi eficientă, o anchetă trebuie să fie imparțială, independentă, aprofundată și suficientă, promptă și supusă controlului public. Nu este vorba a priori de o chestiune de rezultat, ci de mijloace.

<sup>11</sup> Principiul ne-sanționării nu contravine drepturilor omului, vezi CEDO *Rantsev contra Cipru și Rusia* și *Siliadin contra Franța*, în legătură cu articolul 4 al Convenției. A se vedea și Convenția Consiliului Europei privind combaterea traficului de ființe umane (articolul 26)



- studierea contextelor migrației ilegale și a terorismului și a eventualelor lor interconexiuni.

### *Terorismul*

49. Faptele de terorism lasă adesea victimele grav traumatizate. Prin urmare, este important ca procurorii, în cadrul competențelor lor și de îndată ce faptele devin cunoscute, să fie preocupați de soarta victimelor pe durata anchetei și a întregului parcurs al procedurilor<sup>12</sup>.

50. Este deosebit de important ca familiile și rudele victimelor să fie informate cât mai curând posibil despre soarta lor și ca anunțarea stării victimelor, rănite, decedate sau dispărute, să se facă într-un mod uman. Acestea ar trebui, de asemenea, să beneficieze de asistență de urgență adecvată și gratuită, asigurându-se în același timp respectarea strictă a vieții lor private.

51. Trebuie luate toate măsurile de precauție în cazul restituirii corpurilor și obiectelor aparținând victimei unui act de terorism.

52. Procurorii ar trebui, de asemenea, să se asigure, dacă este cazul, că victimelor le sunt furnizate informații fiabile cu privire la faptele și evoluția investigației, cu preocuparea deosebită de a le informa înainte ca mass-media să ia cunoștință despre acestea.

53. Victimele actelor teroriste sunt adesea afectate în mod serios în integritatea lor fizică și psihologică, dar și în situația lor financiară. Procurorii ar trebui, pe cât posibil, să se asigure că victimele beneficiază de o soluționare promptă a dosarului lor pentru a permite compensarea rapidă și adecvată a prejudiciului cauzat acestora.

### ***Utilizarea unor măsuri sau proceduri speciale pentru protejarea și reabilitarea victimelor / martorilor***

#### *Asistență și ajutor*

54. Pentru a oferi o protecție și o asistență adecvată victimelor și martorilor, sunt necesare resurse materiale, umane și financiare importante. Resursele umane ar trebui să cuprindă nu numai procurori instruiți, psihologi și pedagogi dar și alți experți competenți.

55. Ar trebui să se organizeze o cooperare eficientă cu instituțiile publice și ONG-urile care joacă un rol important în punerea în aplicare a programelor și proiectelor de asistență pentru victime și martori.

---

<sup>12</sup> A se vedea în special Liniile directe privind protecția victimelor actelor teroriste, adoptate de Comitetul de Miniștri la 2 martie 2005.



*Mărturia victimelor și martorilor, în special atunci când aceștia sunt vulnerabili: pregătirea pentru depunerea mărturiei sub jurământ, evaluarea riscurilor și alte măsuri de protecție*

56. Pentru a evita victimizarea secundară, la audierea victimelor și a martorilor, în special a celor vulnerabili, procurorii ar trebui să evalueze dacă aceștia pot furniza informații relevante pentru caz.

57. Victimele și martorii vulnerabili ar trebui să fie pe deplin informați cu privire la consecințele și amploarea unei audieri.

58. Procurorii ar trebui să respecte drepturile minorilor de a fi reprezentați în mod corespunzător în procedură.

59. Atunci când sunt necesare mărturii sub jurământ, victima sau martorul ar trebui să fie conștient(ă) de consecințele unei astfel de mărturii.

60. În sistemele în care o victimă sau un martor poate fi invitat(ă) să depună jurământ, în cazul refuzului de a depune un jurământ din cauza lipsei de convingere religioasă sau dacă a jura contravine convingerii sale religioase, victima sau martorul ar trebui să fie autorizat(ă) să facă o declarație solemnă în locul unui jurământ aceasta având același efect și aceeași valoare juridică ca și un jurământ.

61. Participarea victimelor și martorilor deosebit de vulnerabile(i) în procedurile penale ar trebui să facă obiectul mecanismelor de evaluare a riscurilor, pentru a stabili posibilele amenințări pentru aceste persoane și pentru a le aplica măsuri de protecție adecvate și proporționale și pentru a controla eficacitatea aplicării lor.

*Efectul refuzului sau al incapacității copiilor, persoanelor cu handicap mental sau al altor persoane vulnerabile de a furniza probe*

62. În conformitate cu legea, orice persoană, de orice vârstă, care are cunoștință de fapte relevante pentru ancheta penală poate fi audiată. Dacă, înainte de a întreba un copil, ne punem întrebarea dacă acesta înțelege și va putea exprima corect circumstanțele cauzei, sau dacă desfășurarea procedurii poate avea consecințe psihologice dăunătoare pentru copil, procedura ar trebui să se desfășoare pe baza unei evaluări a unui expert.

63. Este de competența instanței de a decide, cu ajutorul experților, dacă o persoană cu handicap mental poate produce dovezi, cu condiția să se stabilească capacitatea acesteia de a înțelege și de a exprima în mod corect circumstanțele cauzei și că acest lucru un-i dăunează sănătății.

*Asistență victimelor și martorilor din partea experților*

64. Pentru a asigura o comunicare coerentă, victimele și martorii care au dificultăți în a înțelege întrebările și a face o declarație pot depune mărturie cu ajutorul unor experți corespunzători, înainte și în timpul procesului.



65. Un astfel de expert poate explica întrebările adresate persoanei care depune mărturie, precum și răspunsurile acesteia, pentru a asigura o comunicare adecvată cu parchetul și cu instanța. Prezența unui expert nu ar trebui să-l scutească pe procuror de a se asigura că întrebările adresate victimelor și martorilor sunt relevante și corespund gradului lor de maturitate intelectuală. Regulile de comportament care trebuie respectate de către experți ar trebui stabilite de legislația internă și / sau de alte instrumente.

#### *Măsuri speciale privind admisibilitatea probelor*

66. Legislația internă ar trebui să prevadă mecanisme speciale pentru a asigura admisibilitatea dovezilor obținute prin utilizarea anumitor dispozitive deosebite. În acest context, pot fi utilizate înregistrări video ale audierilor, audieri la distanță prin videoconferință / canal TV specific sau vizionarea unor mărturii pre-înregistrate pe film. Aceste mecanisme ar trebui să instituie garanții adecvate pentru a asigura realizarea unui proces echitabil, respectarea principiului contradictorialității pentru acuzat, așa cum este prevăzut la articolul 6.3 (d) din CEDOLF, fiabilitatea probelor și protecția drepturilor persoanelor vizate de mărturie.

#### *Evitați să audiați victimele și martorii de mai multe ori și să faceți o examinare încrucișată asupra vieții lor private*

67. Atunci când acest lucru intră în funcțiile lor de supraveghere, procurorii ar trebui să ia măsuri pentru a reduce numărul de audieri ale copiilor, ale persoanelor cu dizabilități mintale și ale persoanelor vulnerabile în general. Aceste persoane n-ar trebui să fie audiate decât o singură dată, și aceasta în caz de strictă necesitate. Audierea lor ar trebui să fie cât mai completă posibil, pentru a evita repetarea acesteia. Dacă un psiholog sau alt expert relevant consideră că audierea directă poate dăuna unui copil sau unei persoane cu dizabilități mintale, trebuie să se aibă în vedere efectuarea audierii prin mijloace tehnice adecvate.

68. Comunicarea directă între o victimă / martor vulnerabil(ă) și presupusul infractor ar trebui să fie cât mai limitată posibil, în special în cazurile de exploatare, abuz sau violență sexuală și numai atunci când este strict necesar pentru a asigura un proces echitabil. Aceasta ar putea include posibilitatea ca o victimă / martor să ofere dovezi ascuns în spatele unui ecran sau a oricărui alt mijloc ce poate evita ca victima / martorul să-l poată vedea pe acuzat.

#### *Posibilitatea de a exclude publicul de la audiere*

69. În principiu, procesele ar trebui să fie publice. Cu toate acestea, în cazuri foarte limitate, legislația internă ar trebui să prevadă posibilitatea de a organiza audieri în spatele ușilor închise (de exemplu, în cazul în care prezența publicului poate încălca dreptul la viața privată a victimei sau a martorului sau îi poate provoca suferințe psihologice sau de altă natură unui copil). În toate cazurile, decizia aparține instanței, care va garanta că dreptul la un proces echitabil și principiul transparenței sunt întotdeauna respectate în mod corespunzător.



*[Handwritten signature]*

## ***Rolul procurorilor și al altor actori în aplicarea drepturilor și al încălcării acestora***

70. Este datoria procurorilor, după caz, să coopereze cu poliția și cu alte organe de urmărire penală sau judiciare, instituții de sprijinire a victimelor, organisme consultative de mediere și de reconciliere și ONG-uri. Procurorul ar trebui, dacă este cazul, să coopereze cu instituțiile (servicii sociale, centre comunitare, spitale, instituții de învățământ, unități de protecție a martorilor și de protecție a drepturilor victimelor) sau să orienteze victimele spre aceste instituții pentru a primi consiliere și asistență (juridică, psihologică, financiară, în materia de locuință, educație, angajare în muncă) pentru a facilita recuperarea acestora după încetarea violenței.

71. Victima ar trebui să fie informată cu privire la existența opțiunilor în materia de acces la justiție, cum ar fi medierea, reconcilierea sau justiția restaurativă<sup>13</sup>. Ținând cont de vârsta, maturitatea și capacitatea mentală, victima ar trebui să fie informată cu privire la riscurile și beneficiile acestei alegeri.

72. Atunci când este cazul, procurorul ar trebui să ia măsurile necesare pentru a se asigura că victimele primesc informații adecvate și la timp cu privire la serviciile de sprijin și la măsurile juridice disponibile, într-o limbă pe care o înțeleg<sup>14</sup>.

73. Atunci când este cazul, procurorul ar trebui să exercite toate căile de atac disponibile împotriva deciziilor poliției și a altor autorități de urmărire penală care ar fi neîntemeiate și luate în detrimentul victimelor și martorilor.

### **5. Formare profesională / Training**

74. Formarea profesională, care este un drept și o datorie pentru toți procurorii, este crucială în domeniile susceptibile de a avea implicații sociale, medicale și psihologice, cum ar fi relațiile cu victimele și martorii infracțiunilor penale și cu persoanele vulnerabile implicate în proceduri penale. Programele de formare ar trebui să includă schimburi de informații și de experiențe privind bunele practici și modalitățile operaționale atât la nivel național, cât și regional și internațional.

75. Protecția drepturilor victimelor și martorilor ar trebui să fie recunoscută ca fiind esențială pentru buna aplicare a legii și corectitudinea proceselor. Prin urmare, această temă ar trebui să facă parte din programele de formare inițială și continuă a procurorilor, pentru a deveni o componentă semnificativă a cunoștințelor și culturii lor profesionale.

76. Anumite tipuri de infracțiuni penale prezintă dificultăți speciale pentru victime / martori. De exemplu, în cazurile de criminalitate organizată, terorism sau criminalitate cibernetică, martorii se pot simți expuși amenințărilor; în cazul infracțiunilor sexuale, de

<sup>13</sup> Această abordare este, de asemenea, o cerință a Principiilor de bază ale ONU privind utilizarea programelor justiției restaurative în materie penală (2002) și a Recomandării R (99)19 privind medierea în materie penală.

<sup>14</sup> A se vedea Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice.



hărțuire sau violență în familia, victimele / martorii trăiesc sub constrângeri specifice; în ceea ce privește infracțiunile săvârșite prin internet, victima se poate simți incapabilă să oprească atacurile, să identifice escrocii etc.

77. Pentru a depăși aceste dificultăți, procurorii au de câștigat când cunosc eventualele efecte psihologice asupra persoanelor în cauză și tehnicile adecvate de abordare a persoanelor vulnerabile. De aceea, se preconizează o formare specializată, cu participarea nu numai a anchetatorilor și profesioniștilor din domeniul justiției, ci și a experților din alte discipline relevante și din ONG-uri.

78. Programele de formare ar trebui să includă abordări adecvate pentru diferitele tipuri de victime / martori, privind respectarea și protecția acestor persoane și punerea în aplicare a drepturilor lor în cadrul procedurilor penale. Aceste programe ar trebui să includă, de asemenea, tehnici adecvate de examinare și audiere pentru obținerea unor declarații sincere și complete, evitându-se în același timp impactul negativ asupra respondentului.

79. Procurorii calificați și instruiți pot, la rândul lor, ajuta formarea procurorilor, a poliției și a autorităților de urmărire penală, astfel încât toate autoritățile de aplicare a legii să aibă aceleași cunoștințe și culturi profesionale și aceleași instrumente operaționale necesare.

## 6. Cooperarea internațională

80. Având în vedere internaționalizarea a numeroase aspecte ale vieții sociale de astăzi, cooperarea internațională în domeniul luptei împotriva criminalității, inclusiv asistența judiciară și polițienească reciprocă și asistența tehnică, capătă o importanță crescândă pentru protecția drepturilor victimelor / martorilor în cadrul procedurilor penale, în special în cazurile de terorism și criminalitate transnațională, cum ar fi traficul de ființe umane și traficul de organe, exploatarea sexuală și abuzul sexual asupra copiilor, criminalitatea cibernetică.

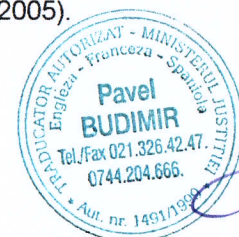
81. Rolul procurorilor în cooperarea internațională în materie de luptă împotriva criminalității și, astfel, în protecția martorilor și a drepturilor victimelor este foarte important, în special în ceea ce privește schimburile formale și informale de expertiză și informații la cerere sau spontane (distribuirea amprentelor digitale sau a ADN-ului), extrădarea<sup>15</sup> asistența judiciară reciprocă<sup>16</sup>, transmiterea procedurilor represive<sup>17</sup> și sechestrarea, confiscarea și recuperarea produselor infracțiunii în străinătate<sup>18</sup>. Eforturile de actualizare și de dezvoltare a instrumentelor juridice existente pentru o

<sup>15</sup> A se vedea în primul rând Convenția europeană privind extrădarea (1957, STE nr. 024) și cele patru protocoale adiționale (STE nr. 086, 1975; STE nr. 098, 1978; STCE nr. 209, 2010; STCE nr. 212, 2012).

<sup>16</sup> A se vedea în primul rând Convenția europeană privind asistența reciprocă în materie penală (STE nr. 030, 1959) și cele două protocoale adiționale (STE nr. 099, 1978; STE nr. 182, 2001)

<sup>17</sup> A se vedea Convenția europeană privind transferul procedurilor represive (STE nr. 073, 1972).

<sup>18</sup> A se vedea, de exemplu, Convenția privind spălarea, depistarea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii (STE nr. 141, 1990) și Convenția privind spălarea, depistarea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii și finanțarea terorismului (STCE nr. 198, 2005).



astfel de cooperare ar trebui să fie însoțite de implicarea activă a tuturor parchetelor din Europa.

82. Cooperarea internațională privind confiscarea bunurilor în străinătate și recuperarea lor este de o importanță majoră pentru victime<sup>19</sup>. În consecință, CCPE încurajează statele membre să adopte standarde comune și să contribuie la cooperare internațională privind recuperarea activelor confiscate.

83. Procurorii ar trebui să cunoască și să utilizeze instrumentele relevante privind protecția victimelor și a martorilor, în special Convenția europeană privind despăgubirea victimelor infracțiunilor violente (1983, ETS No. 116)<sup>20</sup>, și recente convenții ale Consiliului Europei în materie penală care conțin dispoziții privind protecția drepturilor victimelor și martorilor și ale rudelor acestora<sup>21</sup>.

84. În cadrul cooperării internaționale, procurorii ar trebui să profite din plin și de noile tehnologii pentru a proteja drepturile legitime ale victimelor și martorilor (de exemplu, posibilitatea de a depune mărturie din străinătate fără a trebui să se deplaseze, mai ales prin videoconferințe sau de a colecta dovezi electronice din străinătate).

85. Procurorii trebuie să utilizeze și să sprijine structurile de cooperare internațională existente, precum Eurojust sau rețelele judiciare (cum ar fi Rețeaua Judiciară Europeană). Ar trebui să se utilizeze pe scară largă unele instrumente de cooperare moderne, cum ar fi livrări controlate, anchete discrete și echipe comune de investigații speciale.

86. Având în vedere Cartea albă privind criminalitatea organizată transnațională (2014), inclusiv dispozițiile acesteia privind consolidarea asistenței judiciare internaționale și a protecției martorilor, CCPE consideră utilă aplicarea măsurilor prevăzute în Planul de acțiune al Consiliului Europei privind combaterea criminalității organizate transnaționale (2016-2020<sup>22</sup>). Aceste măsuri includ, printre altele, coordonarea programelor internaționale de protecție a martorilor și alocarea bugetelor necesare, elaborarea de

<sup>19</sup> Printre noutățile pe care le-a adus, Convenția Consiliului Europei privind spălarea, depistarea, sechestrarea și confiscarea produselor din activitatea infracțională și finanțarea terorismului (2005) solicită părților să acorde o atenție prioritară returnării bunurilor confiscate Părții solicitante astfel încât acesta din urmă să poată compensa victimele infracțiunii sau să returneze bunurile proprietarului de drept (articolul 25.2).

<sup>20</sup> Această Convenție a intrat în vigoare la 1 februarie 1988, și a colectat până în prezent 26 de ratificări / aderări și opt semnături care nu au fost urmate de ratificare, și este primul tratat internațional dedicat în mod specific protecției dreptului victimelor la repararea prejudiciului încheiat în cadrul Consiliului Europei.

<sup>21</sup> A se vedea, de exemplu, următoarele convenții ale Consiliului Europei: Convenția pentru prevenirea terorismului (STCE nr. 196, 2005), art 13; Convenția privind combaterea traficului de ființe umane (STCE nr. 197, 2005), capitolul III; Convenția privind protecția copiilor împotriva exploatării și a abuzurilor sexuale (STCE nr. 201, 2007), capitolul IV; Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (STCE nr. 210, 2011), capitolul IV; Convenția privind contrafacerea produselor medicale și a infracțiunilor similare care amenință sănătatea publică (STCE nr. 211, 2011) capitolul IV Convenția privind manipularea competițiilor sportive (STCE nr. 215, 2014), art. 21; Convenția împotriva traficului de organe umane (STCE nr. 216, 2015), capitolul IV.

<sup>22</sup> Doc. CDPC (2015) 17 Fin, 2 martie 2016.



orientări privind drepturile și obligațiile martorilor protejați și actualizarea instrumentelor și publicațiilor relevante ale Consiliului Europei<sup>23</sup>.

87. Este necesară dezvoltarea în continuare a cooperării internaționale în domeniul protecției martorilor, luând în considerare cele mai bune practici naționale și internaționale în acest domeniu<sup>24</sup>.

## RECOMANDĂRI

- 1. Procurorii trebuie să-și îndeplinească îndatoririle la cel mai înalt nivel de calitate și eficacitate în protejarea drepturilor victimelor și martorilor în diferitele etape ale procedurilor penale, inclusiv pe durata executării pedepselor.**
- 2. Sistemele de justiție penală ar trebui să dispună de o serie de drepturi și de măsuri de protecție pentru victime și martori care ar trebui respectate de toți actorii procesului penal. Victimele și martorii ar trebui să beneficieze de îngrijire, consiliere și sprijin adecvate, în special atunci când sunt vulnerabili.**
- 3. Victimele și martorii trebuie să beneficieze de un tratament corect și demn din partea autorităților de urmărire penală și ar trebui să fie informate cu privire la toate drepturile lor, inclusiv dreptul de reprezentare și participare și dreptul de a obține rapid un răspuns la nevoile lor (prin furnizarea de măsuri de protecție, compensarea pagubelor etc.).**
- 4. În toate etapele procedurii, procurorii ar trebui să încerce să protejeze demnitatea, viața privată și de familie și siguranța personală a victimelor și a martorilor și să le asigure drepturile procedurale, inclusiv dreptul la informații privind evoluția procedurii și, după caz, dreptul victimelor la asistență juridică și la reparație.**
- 5. Procurorii, polițiștii și ceilalți agenți de urmărire ar trebui să poată aplica măsuri speciale de protecție în funcție de circumstanțele cazului și luând în considerare amenințările la adresa vieții, sănătății și bunurilor victimelor/martorilor sau ale membrilor familiilor acestora.**
- 6. Procurorii ar trebui să aibă competențele necesare pentru a se angaja în urmărirea penală a cazurilor deosebit de sensibile, cum ar fi terorismul, traficul de ființe umane, violența domestică și agresiunile sexuale și pentru a coopera cu actorii, publici sau privați, pentru a trata cu mai multă eficacitate acest tip de cazuri și pentru a evita victimizarea secundară. În caz de necesitate, în acest scop pot fi create unități speciale în cadrul parchetelor.**

<sup>23</sup> În special Recomandarea Rec(2005)9 privind protecția martorilor și colaboratorilor justiției și documentele "Protejarea martorilor la infracțiuni grave - Manual de instruire pentru polițiști și magistrați" (2006) și "Terorismul: protecția martorilor și a colaboratorilor justiției" (2006).

<sup>24</sup> A se vedea, de exemplu, modelul de protecție a martorilor al PNUCID (2000) și Acordul privind protecția participanților la procedurile penale, semnat în cadrul Comunității Statelor Independente la 28 noiembrie 2006 și intrat în vigoare la 13 aprilie 2009.





7. Ar trebui să fie puse la dispoziția procurorilor suficiente resurse materiale, umane și financiare pentru a asigura protecție și asistență adecvate pentru victime și martori. Totodată, victimele ar trebui să fie informate asupra mecanismelor regionale și internaționale de plângere individuală sau colectivă și despre mijloacele de accesare la acestea.

8. Victima ar trebui să fie informată cu privire la existența opțiunilor în materia de acces la justiție cum ar fi medierea, reconcilierea sau justiția restaurativă.

9. Protecția drepturilor victimelor și martorilor, în special a celor vulnerabili, dar și abordările adecvate pentru diferitele tipuri de victime / martori ar trebui să facă parte din programele de formare inițială și continuă a procurorilor, pentru a deveni o componentă semnificativă a cunoștințelor și culturii lor profesionale.

10. În interesul victimelor și al justiției, procurorii ar trebui să utilizeze și să sprijine structurile de cooperare internațională existente și să promoveze dezvoltarea instrumentelor existente și a noilor instrumente de cooperare internațională. În acest sens, o atenție deosebită ar trebui să se acorde confiscării produselor infracțiunii și recuperării bunurilor confiscate.

---

Traducere solicitată de : PICC-I  
Înregistrată sub nr.: 36/ 27 DEC. 2017

Subsemnatul Pavel BUDIMIR, traducător autorizat cu nr. 1491/1999, certific exactitatea traducerii cu textul înscrisului original în limba franceză, care a fost vizat de mine.

